

Malmö högskola

Lärarytildningen

Säl II:4

VT 2005

Examensarbete

5 poäng

en undersökning av den
Kreativa Processen
Research into the Creative Process.

Nirbheeti Edelholm och Malin Svensson

Handledare och examinator: Anders Lindh

Nirbheeti Edelholm och Malin Svensson	2005
Undersökning av den kreativa processen.	
Avhandling i pedagogik för lärarexamen. Malmö, Malmö högskola, Lärarhögskolan.	27 sidor
Ppu40p2_4	
Referat (Avhandlingens syfte, problemformuleringar, metoder, respondenter, huvudsakliga resultat, slutsatser)	
<p>Syftet med vår studie är att undersöka hur människor där den kreativa processen är central i sitt yrkesutövande upplever denna process och se om det går att hitta ett mönster. Vi bestämde oss för att ta reda på vad som händer inuti människan runt det kreativa ögonblicket. Vår huvudfrågeställning är: Vad är den kreativa processen?</p> <p>Vi gjorde öppna intervjuer med fem verksamma kreatörer med hjälp av DV-kamera. Vårt resultat visade att det gick att se ett gemensamt mönster i den kreativa processen. Vi fann tre teman: Flöde, Hinder och Strategier som beskrev olika faser av processen. Vi har även tittat på hur resultatet förhåller sig till formuleringarna om kunskap och lärande i Lpf 94. Detta har väckt frågor hos oss om de olika stadierna i den kreativa processen som motiverar vidare forskning inom området. Vår undersökning har på så sätt lett till nya frågeställningar.</p>	
Sökord / indexord enl. tesaurus	
Flöde, Hinder, Kreativ, Process, Strategi	

Förord

En Bild:

Karlskrona 050220, Kustpilen har just kommit in och i snöyran möts Nirbheeti Edelholm från Malmö och Malin Svensson från Karlskrona. I pressbyråns ställ fångas uppmärksamheten av en titel: "om kreativitet och flow", sammanställd av Georg Klein och utgiven på Brombergs förlag, första gången 1990, läser de på pärmens insida.

Detta är en bild av oss. Vi är i Karlskrona för att lägga sista handen på vår undersökning av den kreativa processen.

"- My God!" sammanfattar vår känsla när vi ser raden av vetenskapliga dignitärer försöka greppa vad kreativitet är. Samtidigt säger oss nyutgåvan att vårt ämne är i högsta grad aktuellt. Vi är tacksamma att vi hittar den här antologin efter vår undersökning. Nu stärker den och konfirmerar vårt arbete. Hade vi sett den innan kanske vi aldrig vågat oss på ämnet där så många erfarna vetenskapsmänniskor redan försökt. Nu sällar vi oss i raden av "riskvilliga upptäcktsresanden".

Stort tack till våra handledare! - Jan Andersson som trodde på vår ide', Per-Anders Borius som såg att resultaten var intressanta samt Anders Lindh vars kommentarer hjälpt oss vara tydliga.

Innehållsförteckning	4
1. Inledning	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Tidigare forskning/ litteratur	5
1.3 Syfte	7
1.4 Frågeställning	7
2. Metod	8
2.1 Urval	8
2.2 Datainsamlingsmetoder	8
2.3 Procedur	8
3. Resultat	10
3.1 Teman	10
3.1.1 Flöde	11
3.1.2 Hinder/Svårigheter	14
3.1.3 Strategier	17
4. Diskussion	19
4.1 Diskussion av Resultat	19
4.2 Jämförelse med synen på kunskaper och lärande i Lpf 94	20
4.3 Schematisk uppdelning i tidigare arbeten	21
4.4 Visioner	22
4.5 Validiteten	23
Litteraturförteckning	24
Bilagor	
1. Flödesschema för Flöde	25
2. Flödesschema för Hinder	26
3. Flödesschema för Strategier	27

1. Inledning

”Skolans uppgift är att låta varje elev finna sin unika egenart och därigenom kunna delta i samhällslivet genom att ge sitt bästa i ansvarig frihet.” Lpf94 1.1 s3

1.1 Bakgrund

Eftersom vi har en liknande bakgrund med konstnärlig utbildning och kreativa yrken, samt undervisar gymnasieelever i estetisk verksamhet, fann vi det intressant att undersöka den kreativa processen.

Vi antar att människor genomgår en kreativ process när de ska igång med ett nytt arbete, oavsett vad det är. För oss är det ett tillstånd då tid och rum försvinner, där man genomgår olika faser för att slutligen få den eftersträvade aha-upplevelsen. På vägen möts man av en rad hinder, vilka är nödvändiga för att med gott resultat ta sig igenom och fram till andra sidan.

Vi blev nyfikna på andra människors kreativa process. Säg den likadan ut som vår? Fanns där skillnader? Gick det att se ett mönster? Skulle den kunskapen vara möjlig att överföra till elever på gymnasiet? Skulle man till och med kunna tänka sig ett enskilt ämne som fokuserar på detta i gymnasieskolan?

Vår första uppgift var att för oss själva definiera vad vi menar med ”kreativ process”. I det försöket kom vi fram till en serie centrala frågor snarare än svar. På det viset blev en del av undersökningens syfte att definiera vad en kreativ process är. Vi gör detta genom att undersöka hur ett antal kreatörer beskriver denna process. Resultatet vill vi jämföra med synen på kunskaper och lärande i Lpf 94.

1.2 Tidigare forskning/litteratur

Vi fastnade för Betty Edwards, mest känd i Sverige för sitt arbete, ”Teckna med höger hjärnhalva”.

Betty Edwards (1987) kallar kreativitet för "kameleontbegreppet" och nog kan vi hålla med om att det är ett svårdefinierat begrepp.

Hon skriver följande: "Kreativiteten har studerats, analyserats, dissekerats och dokumenterats... det skrivs böcker i ämnet med samma iver som de, vilka söker efter kreativitet, jagar ett begrepp som på ett märkligt sätt förefaller undfly dem i samma takt som förföljaren avancerar" (s 12).

I sin genomgång av tidigare forskning kring den kreativa processen har hon funnit att man först under sent 1800- tal börjat att strukturera processen i olika stadier. Hon redogör för den tyske naturforskaren Hermann von Helmholtz som var den första med att dela in den kreativa processen i tre stadier:

1.Mätnad 2.Ruvande 3.Uppenbarelse (s 13).

Edwards redogör också för hur både matematiker och psykologer i början av 1900-talet fortsatte att bygga vidare på detta utkast och så sent som i början av 1960-talet, bidrog den amerikanske psykologen Jacob Getzels med sin femstegsmodell:

1.Första insikten 2.Mätnad 3.Ruvande 4.Aha upplevelsen 5.Verifikation.

Stadium nummer 5 som är verifikation, var ett förslag från den franske matematikern Henri Poincaré (s 14).

Betty Edwards (1987) hävdar att en beskrivning av den kreativa processens natur har varit känd sedan antiken. "Berättelsen om Arkimedes plötsliga insikt, när han låg i badkaret och grubblade på problemet hur han skulle kunna bestämma de relativa mängderna av guld och silver i kungens krona, har fått hans utrop "Heureka! ("Jag har funnit det!") att bli den traditionella beteckningen för kreativitetens aha-upplevelse." (s. 13)

Vi har också funnit ett stort antal arbeten om olika typer av försöksverksamhet inom den svenska skolan som visar på betydelsen av skapande arbete som har liknande frågeställningar som oss själva.

Kulturskolan i Örebro har gett ut en bok som heter Liv och Lust, som frågar: "Kan lärandet vara en livslång lust, en skapande process, där alla sinnen deltar?"

I "Om konstarter och matematik i lärandet", Kil- gruppen 2002, frågar man sig: Vad är kunskap i en tid som präglas av mångkultur och kommunikation?

Internationellt på www.metacrawler.com fick vi 70 träffar på sökorden research and creative and process och 13 hits på www.regard.ac.uk. Vi upptäckte också att det i USA fanns ett flertal universitet och företag som ägnar sig åt kreativitetsforskning.

Sent i processen, när vi bara har sammanfattningen kvar stöter vi på en antologi från 1990 "om kreativitet och flow", sammanställd av George Klein på initiativ av Dorotea Bromberg som i högsta grad är relevant för vårt arbete. Där beskriver ett antal forskare och kreatörer sin syn, erfarenhet/forskning om den kreativa processen.

Georg Klein redogör i förordet för, hur författare och forskare på ett sammanträde i forskningsberedningen på 70- talet såg kreativiteten som en stor potentiell resurs.

"Den (kreativiteten) var tillgänglig för alla under förutsättning att man var medveten om dess betydelse", skriver Klein och fortsätter, "Under de år som gått sedan detta sammanträde har jag inte sett någonting som motsäger tesen att varje människa har en stor potentiell kreativitetsresurs. Den kan ligga inom eller utanför det kulturella området, men det har i sig ingen betydelse".

Essäerna i denna bok är skrivna av vetenskapsmän och författare från Sverige och utlandet och påvisar att det finns stor kompetens och kunnande på nära håll.

1.3 Syfte

Syftet med vår studie är att undersöka hur människor där den kreativa processen är central i sitt yrkesutövande upplever denna process och om det går att se ett gemensamt mönster.

1.4 Frågeställning

Vi bestämde oss för att försöka ta reda på vad som händer inuti människan runt det kreativa ögonblicket.

Vår huvudfrågeställning är: Vad är den kreativa processen?

Vi har delat upp den i dessa delfrågeställningar:

Vad händer inuti människan när hon ska igång med ett nytt skapande arbete?

Hur gör hon?

Vad upplever hon händer inuti sig?

Vad är det för faktorer som hon upplever har betydelse för processens gång?

Hur ser processen ut enligt hennes upplevelse?

2. Metod

2.1 Urval

Människor som arbetar skapande i sin yrkesutövning varav en del verkar i ett pedagogiskt sammanhang.

A 52 år är bildkonstnär och bildpedagog från Sverige. C är 52 år och dramapedagog och socionom ursprungligen från Colombia. B är 42 år, designer, ingenjör och lektor från Sverige. D 65 år är bildkonstnär, översättare och pedagog ursprungligen från USA, E är 40 år och bildkonstnär från Sverige.

Av dessa har vi valt ut A, B och C för bearbetning av resultatet. Vi valde dem då de representerade olika kategorier av kreatörer samt att alla hade en likvärdig aktivitetsgrad fördelad mellan pedagogiskt arbete och eget konstnärligt skapande.

2.2 Datainsamlingsmetoder

En kvalitativ undersökning med hjälp av öppna intervjuer.

Som teknisk hjälpmedel använde vi DV kameror.

2.3 Procedur

Vi kontaktade ovannämnda intervjupersoner vid ett tidigt stadium, ungefär en månad före intervjutillfället. Själva intervjuerna skedde med kort varsel. Dessa gjordes i en informell miljö. Vi hade informerat om dess karaktär och ämnesområde samt sammanhang och syfte. Våra frågor var närgångna.:

- Hur upplever du den kreativa processen?
- Vad upplever du när du ska i gång med ett nytt arbete?
- Hur är den kreativa processen för dig?
- Vad gör du konkret?

Vi bearbetade intervjuerna och fann nyckelord. När vi sammanställde dessa såg vi ett mönster där tre teman tydligt framträdde.

Det första temat beskrev när processen flöt på. Det andra gällde när processen av olika orsaker inte kom igång eller stoppades upp. Det tredje temat behandlade strategier för att få igång processen.

Vi tittade på röstläge, intonation, kroppsspråk och gester för att rätt kunna tolka ordens betydelse och placera dem under rätt tema. Därefter tittade vi närmare på temana och fann att de kunde delas upp i ytterligare kategorier och underkategorier.

Vi fann tre kategorier under respektive tema som beskrev temats huvudaspekt.

I dessa kategorier delade vi in nyckelorden och fann att det gick att göra ytterligare en uppdelning i underkategorier. När vi hade gjort det framträdde ett tydligt mönster.

(se bilaga 1)

3. Resultat

Nedan är en redovisning av resultatet av våra intervjuer och det mönster vi har funnit, samt några direktcitater från intervjuerna, för att ytterligare belysa resultatet. En kort kommentar avslutar varje temaredovisning.

3.1 Teman

Struktureringen av materialet i teman med underkategorier är helt vår egen och utgår från vad vi funnit i undersökningen. Vid jämförelse med annan forskning har vi vid senare tillfälle funnit kategoriseringar av annat slag som vi kommer titta närmare på i diskussionsavsnittet.

De tre huvudteman vi har funnit har givits av vårt material. Under bearbetningen av de inspelade intervjutillfällena kunde vi ganska snart se ett mönster, en struktur. Vi har hittat tre återkommande teman. Hos dessa teman har vi sedan funnit ett antal underkategorier. Vi går också djupare in i underkategorierna och listar de ord och uttryck som intervjupersonerna använde. För att ytterligare karaktärisera temana har vi valt ut belysande citat. Dessa teman och underkategorier överlappar ibland varandra, vilket vi tar upp under diskussionsavsnittet.

1. Flöde

Beskrivningar av när det kreativa arbetet flyter på bra kallar vi "flöde"

/Märk att detta är ett vidare begrepp än "flow" som används översatt i svenskan när kreativitet diskuteras i vetenskapssammanhang. Begreppet "Flow" har fått sin definition av Mihály Csikszentmihaly som "ett tillstånd av fullständig koncentration som åtföljs av en euforisk känsla och en upplevelse av absolut målmedvetenhet". jmf. vår formulering i inledningen: "För oss är det ett tillstånd då tid och rum försvinner, där man genomgår olika faser för att slutligen få den här eftersträvade aha upplevelsen" se vidare kommentarer i diskussionsavsnittet./

1. **Hinder/svårigheter**

När det av olika anledningar stoppar upp kallar vi "hinder".

2. **Strategier**

Alla handlingar som görs för att överkomma hindret kallar vi "strategier för att överkomma hinder".

3.1.1 Flöde

Flöde kallar vi den kategori där arbetet flyter på. Vi har delat upp kategorin i tre underkategorier utifrån intervjusvaren: **upplevelse**, **tänkande** och **miljö** (se bilaga1).

Vi har valt att använda ordet flöde då alla tre intervjuade använde just det uttrycket.

Vi har listat som undertitel andra begrepp som också används i intervjuerna.

En rad faktorer, inre såväl som yttre, verkar känneteckna när det är flöde. En del av dem överlappar våra kategorier. Bland annat nämns miljön och konceptet som viktiga och överlappar därmed de två huvudkategorierna tänkandet och miljön.

Upplevelse står för intervjuobjektets känslomässiga upplevelse.

Där har vi hittat 5 underkategorier:

1. **Avspänd**

2. **Spontan**

3. **Lust (glädje)**

4. **Överraskad**

5. **Strävan**

Det finns en stor samstämmighet mellan intervjuobjekten i de två första kategorierna som också är de största i omfång även om språkbruket skiljer sig:

- **Avspänd**

risktagande, flexibilitet, inspiration genom att göra, av ett avslappnat förhållningssätt.

- **Spontan**
det fria barnet, känslomässig förankring spontanitet
- **Lust**
- **Överraskad**
- **Strävan**

Dessa tre kategorier är karaktäristiska för var och en av de intervjuade.

Tänkandet

I intervjuerna nämndes tänkandet som en del i själva skapandet, som ett mentalt verktyg. Här finner man flera former av tänkande såväl som metoder att bearbeta själva tänkandet.

Underkategorierna här är:

1. **Fri association**
2. **Konkret**
3. **Mönsterbrytande tänkande**
4. **Inspirerande tänkande**

- **Fri association**
låta tankarna flyta, bejaka rätt tillstånd
- **Konkret**
selektera/kombinera, göra val/fatta beslut, problemorienterat samt rationellt tänkande, och lagrad kunskap
- **Mönsterbrytande tänkande**
bryta fyrkantiga modellen, förmågan att frigöra sig från invanda tankemönster
- **Inspirerande tänkande**
konsthistorien, bilden och berättelsen är exempel på denna kategori

Miljön

Här har vi hittat 5 underkategorier som beskriver vad kreatörerna menar vara miljöfaktorer som ofta finns med vid flöde. Såväl fysiska som mentala rum nämns som viktiga.

Öppna klimat

- 1. Sammanhang**
- 2. Intryck**
- 3. Materialförutsättningar**
- 4. Arbetstiden**

- **Öppna klimat**
förtroende, befrämja spontanitet och frihet
- **Sammanhang**
skapa forum, samarbete/kompromissa, integration
- **Intryck**
stämning i rummet, poesi och litteratur kan öppna upp nya rum, hur rummet är, kunskap
- **Materialförutsättningar**
- **Arbetstiden**
regelbunden, daglig rytm

”...en ide uppstår alltid i ett sammanhang.”

Kommentar

flöde = kreativitet = skapa = egen prägel

En rad faktorer, inre såväl som yttre, verkar känneteckna när det är flöde.

En del av dem överlappar våra kategorier. Bland annat nämns miljön och konceptet som viktiga och överlappar där de två huvudkategorierna tänkandet och miljön. För att det ska vara flöde krävs en kombination av inre och yttre faktorer vilket vi försökt visa på ovan.

Upplevelsen av avspändhet är en stor kategori där *risktagande, flexibilitet* och *inspiration genom*

att göra är olika sätt att karaktärisera vad som innefattas av *ett avslappnat förhållningssätt*. Olika intervjupersoner använder olika uttryck för att beteckna samma sak *det fria barnet* hos A blir *känslomässig förankring* hos B medan hos C det blir *spontanitet*.

3.1.2 Hinder/svårigheter

När det av olika anledningar stoppar upp kallar vi "hinder"

Vi har hittat tre underkategorier till hinder/svårigheter: **rädsla, prestationsångest, och vanetänkande.**

Rädsla, var ett återkommande ord, det handlade då om rädslan att misslyckas, rädslan att släppa taget. Här fann vi två underkategorier

1. Osäkerhet

2. Dåligt självförtroende

- **Osäkerhet**

det här går aldrig rädsla att släppa taget, rädd för att misslyckas

- **Dåligt självförtroende**

inte visa för någon, ej avslappnad hållning det handlar om trygghet

Prestationsångest Likaså den prestationsångest som uppstår vid ett kreativt ögonblick.

En inre hopplöshet och frustration som kan orsaka läsning.

Här har vi 3 underkategorier:

1. Frustration

2. Hopplöshet

3. Låsning

- **Frustration**

det här går aldrig en kreativ process är en väldig frustration

- **Hopplöshet**

det som kommer inifrån prioriteras inte,

- **Låsning**

inte låta sig begränsas, ej avslappnad hållning

”...det infinner sig en rädsla för den vita duken - skita då ner ytan, ta bort rädslan”

”...när jag hamnar i situationer då jag känner mig osäker läser jag mig och då gör jag verkligen urusla saker.”

”Det är lätt att gräva ner sig i en viss problemlösning och då tappa överblicken”.

”Alla människor har mer eller mindre ett problematiskt förhållningssätt till kreativa yrken just därför att man ställs inför en oändlig massa möjligheter. Det finns ju en osäkerhet och en frustration av att inte veta var man hamnar, man måste då bejaka det där tillståndet då man inte har markkontakt.”

Vanetänkande är den tredje och sista huvudkategorin som har fyra underkategorier:

1. **Erfarenhet**

2. **Mönster och strukturer i samhället**

3. **Begränsning**

4. **Trygghet**

- **Erfarenhet**

erfarenheten kan begränsa ens fria tänkande,

- **Mönster och strukturer i samhället**
det som kommer inifrån prioriteras inte

- **Begränsning**
inte låta sig begränsas

- **Trygghet**
låt ej tryggheten avgöra

"Kreativitet handlar om att frigöra sig från invanda tankemönster."

"Erfarenheten kan begränsa ens fria tänkande."

I många fall märker B, som är van att jobba i såna här kreativa processer, att det just är en process som är övergående, och känner istället en trygghet i att vara "lost", som han uttrycker det.

Kommentar

Alla tre tog upp att under processen, oavsett om det var en designuppgift, teateruppsättning eller "att sätta en bild", infann sig ett visst likartat mönster. Detta tog sig uttryck i olika former, men ändå med gemensamma nämnare.

3.4 Strategier

Under vår sista huvudkategori tar vi upp vilka strategier man använder sig av för att slutligen överkomma hindret. Hur hinder och svårigheter leder till kreativitet.

Underkategorier till strategier : **kunskap, miljön, processen.**

Kunskap

1. Materialkunskap

2. Lagrad kunskap

- **Materialkunskap**
konsthistorik, teknik, förutsättningar, materialkänedom
- **Lagrad kunskap**
känslomässig förankring, konkretisering fatta beslut, göra val

Miljön

1. Kravlös stämning

2. Öppenhet

3. Intryck

- **Kravlös stämning**
tänka bort kraven, slippa prestation, improvisation,
- **Öppenhet**
öppna klimat, bryta fyrkantiga modellen, bryta mönster, hitta kärnan, flexibilitet, integration, bejaka rätt tillstånd
- **Intryck/Inspiration**
starka intryck, yttre intryck dikt, poesi, litteratur, sitt inre känsloliv, starka intryck, finna inspiration genom att göra, iakttaga, vara lyhörd,

Aktivera processer

1. **Avslappning**
2. **Rutiner**
3. **Tänkande**
4. **Handlande**

- **Avslappning**

lyssna till det fria barnet, kontakt med det undermedvetna, söka i sitt inre känsloliv, slappna av genom alkohol

- **Rutin**

daglig rutin, regelbundna arbetstider, självuppmuntran, självbelöning(baka)

- **Tänkande**

tänka bort kraven, låta tankarna flyta, frigöra sig från invanda tankemönster, selektera/kombinera, hitta kärnan, konceptet mental träning

- **Handlande**

Kommentar

Ett av många intressanta resultat var att två av kreatörerna definierade kreativitet som problemlösning . *"Jag tror att det handlar mycket om förmågan att frigöra sig från invanda tankemönster."*, säger B och väger varje ord, *"..att kunna associera fritt är nog den största styrkan överhuvudtaget i problemlösning"*.

4.Diskussion

Att ha intervjuat dessa kreatörer och därmed fått möjlighet att följa med på deras inre resa från en idé eller ett problem som leder dem vidare till insikt, har varit otroligt spännande.

4.1 Diskussion av Resultat

De intervjuer vi gjorde blev mycket uttömmande. Vi fick ett rikt material att bearbeta och kunde snart se ett gemensamt mönster.

Det finns flera områden där två teman överlappar varandra

Att tillföra kunskap i form av inspiration från konsthistorien, poesi, teater, dans samt att förhålla sig till och ha kunskap om hantverket finns med i både temana Strategi och Flöde.

A beskriver hur strategierna går över till flöde.” - jag gör saker, sätter igång och jobbar och så plötsligt blir jag överraskad, vem gjorde den här bilden? Det är härligt!”

Vikten av att bryta invanda tankemönster och vikten av spontant tänkande understryks i alla intervjuerna.

”Kreativitet - det är morotskaka och whiskey!”, säger A skämtsamt i en av intervjuerna.

För att bryta invanda mönster respektive för att komma över prestationsångest, ansåg två av de intervjuade att en god fylla fungerar bra. Det nämndes som en strategi för att komma åt hjärnans ”papperskorg”.

Det är också intressant att se vad olika kombinationer av faktorer leder till.

Osäkerhet och prestationsångest återfinns i Hinder medan mönsterbrytande tänkande, spontanitet och öppna klimat finns i Flöde. Utifrån det kan man fundera över hur en bra skolmiljö ska se ut om man vill att eleverna ska vara kreativa.

”Man kanske bara ska prata om dom funderingar man har ... just det här med rädsla... att man också är öppen för, ...själv, ...att jag är rädd för att göra saker och ting.”.

A pratar här om ett öppet klimat där man som lärare delar med sig av sig själv till eleverna.

4.2 Jämförelse med synen på kunskaper och lärande i Lpf 94.

”Eleverna ska kunna orientera sig i en komplex verklighet med stort informationsflöde och snabb förändringstakt. Deras förmåga att finna, tillägna sig och använda ny kunskap blir därför viktig.” Lpf 94 1.2

Vi har tittat på avsnittet kunskap och lärande i Lpf 94 1.2 och jämfört det med vårt resultat.

I Lpf 94 upplever vi att man försöker ringa in den nya skolans behov och att det man verkligen efterfrågar, är att eleverna ges möjlighet att vara kreativa.

”Skolan ska stärka elevernas tro på sig själva.” Lpf 94, 1.2

Ett av de stora hindren för kreativt flöde går under namn som dåligt självförtroende, prestationsångest, rädsla att misslyckas, inte leva upp till förväntningar och att vara till lags.

I vår undersökning reflekterar A över sin erfarenhet av detta ”...när man försöker finna ut och göra vad man tror någon annan förväntar sig så blir det inte bra. Man måste lita på sig själv och uttrycka det man själv är intresserad av.”

Då förändras fokus 180 grader, istället för att vara riktad utåt mot andras förväntningar, riktas uppmärksamheten inåt mot en själv med frågan. - Vad vill jag uttrycka?

Det är här den kreativa processen tar sin början!

Kunskap

”Skolans uppdrag att förmedla kunskaper förutsätter en aktiv diskussion i den enskilda skolan om kunskapsbegrepp, om vad som är viktig kunskap idag och i framtiden och om hur kunskapsutveckling sker”, Lpf94.

”Kunskap är inget entydigt begrepp. Kunskap kommer till uttryck i olika former - såsom fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet – som förutsätter och samspelar med varandra. Undervisningen får inte betona den ena eller andra kunskapsformen.”, Lpf94.

Tittar vi på våra teman så finns många olika kunskapsformer beskrivna, bl a material-kunskap, lagrad kunskap, olika typer av tänkande, såväl som erfarenheten att hantera nya situationer. Det ser ut som att olika former av kunskap spelar en central roll i den kreativa processen och att deras samspel är nödvändig för att något nytt ska skapas.

Tittar vi på kunskapsformuleringen i Lpf 94 1.2 där både reflektion och tillämpning förordas och jämför med vårt resultat så finner vi en samstämmighet.

Lust

I Lpf 94 talas om att återskapa en positiv inställning till lärande hos elever med negativa skolerfarenheter, samt grundlägga en sådan hos alla elever.

Under temana Flöde och Strategier finner vi flera typer av positiva känslor såsom lust, överraskning och avspändhet, som talar för att den kreativa processen skulle kunna hjälpa till att skapa en positiv inställning till lärandet.

4.3 Schematisk uppdelning i tidigare arbeten

Vi har under arbetets gång kunnat utröna ett återkommande mönster och en likartad struktur i tidigare forskning om den kreativa processen. Gemensamt är att de personer som beskriver en kreativ process har delat upp denna i olika stadier.

Vi har också funnit gemensamma nämnare i tidigare forsknings schematiska uppdelning i den kreativa processen som påminner om den kategorisering vi använt oss av när vi har analyserat intervjuerna. Men först efter vår grovsortering och kategorisering med underkategorier kunde vi urskilja dessa likheter.

Betty Edwards påstår att det finns vissa återkommande teman i en människas kreativa process, hon menar att:

”Den kreativa människan, vars medvetande är fullt av intryck, fångas av en idé eller ett problem som gäckar försöken till en lösning trots ihärdigt studium. En period av otålighet och oro blir ofta följden. Men plötsligt och omedvetet fokuseras hjärnverksamheten och ett ögonblick av insikt inträder, en upplevelse som ofta rapporteras vara förbunden med starka känslor. Personen ifråga kastas sedan in i en period av koncentrerat tänkande (eller

arbete) under vilken insikten fixeras i någon gripbar form och så att säga uppenbaras i den form som det var meningen att den skulle ha från det ögonblick den blev ett begrepp.”
(1987 s.12,13)

4.4 Visioner

Skulle man till och med kunna tänka sig ett enskilt ämne som fokuserar på detta i gymnasieskolan?

Detta ämne skulle i sådana fall fokusera på att använda den kreativa processens metod för att söka ny kunskap. Man skulle kunna kalla det för ett ”vetenskapspraktiskt ämne”.

Det som talar för vår ämnesidé är dels att det gått att se ett tydligt mönster i processen. Ett strukturerat studium av processen skulle kunna hjälpa eleven i en föränderlig värld genom att visa på alternativa vägar att söka kunskap.

Användningen av vår undersökning i det praktiska arbetet, skulle kunna vara som en checklista. Finns faktorerna för flöde här? Om inte så kan man börja felsöka..
En annan väg är att arbeta med att göra eleverna medvetna om de olika stadierna genom självobservation. De får notera och kommunicera när det flyter, när det inte går och hur man får det att flyta igen. Vid ett studium av den kreativa processen är ju hinderperioden lika mycket värd som flödesperioden. Det är medvetenheten om vad som sker(processen) som är objektet för studierna.

En tanke är att ämnet skulle kunna vara disciplinöverskridande.

”Utvecklingen i yrkeslivet innebär bl.a. att det behövs gränsöverskridanden mellan olika yrkesområden och att krav ställs på medvetenhet om såväl egen som andras kompetens.”
Lpf 94 1.2

En annan tanke är att integrera kunnandet om den kreativa processen i alla ämnen. Det är ju perfekt för ämnesöverskridande studier, allt som behöver problemlösning.

När vi tittar på resultatet så ser vi att det är många typer av kunskap som samarbetar i den kreativa processen och det är just det faktum som gör den lämplig att studera. Sedan har det mindre betydelse om det är fysik, grafisk design eller matlagning.

”...varje människa har en stor potentiell kreativitetsresurs. Den kan ligga inom eller utanför det kulturella området, men det har i sig ingen betydelse”(G. Klein, 1990).

B gav i intervjun en beskrivning, av en inom industridesign vanligt förekommande situation, där en projektledare som inte har personlig erfarenhet av kreativt arbete, leder en grupp. Han vågar inte ut på osäker mark och stoppar därmed upp processen genom att för snabbt vilja spika arbetsgång.

Ämnet kommer kräva handledare som har personlig erfarenhet av kreativa processer annars kan det bli som för den projektledare B berättade om. Rädslan att ge sig ut på okänt område förstör processen för alla som deltar. I slutändan blir det ingen kreativ process utan att ha passerat gungflyet. Man måste gå genom en period då man inte vet. Vi tror att alla som har erfarenhet av den kreativa processen, vare sig det är hantverkare, forskare eller kreatörer skulle kunna undervisa i kreativitet. Det viktiga är att man undervisar i en process där man själv är trygg.

4.5 Validiteten

Vi är naturligtvis medvetna om begränsningen av vår undersökning, men tycker att det vi funnit är så intressant att vi hoppas det uppmärksammas och provas i studiesyfte och att det även kan inspirera till att vidare studera ämnet.

Vår undersökning är endast 5p på lärarutbildningen och för att i detalj utvärdera vårt material, skulle kräva en arbetsinsats som inte ryms inom detta format. Validiteten av vår undersökning är lite svår att mäta, på sin höjd kan vi säga att vi fått en fingervisning om var vi ska titta.

Metoden med djupintervjuer har fungerat bra vad det gäller innehållet. Problemet har legat i bearbetningen som visat sig överskrida tidsramen för uppsatsen 5p.

Materialet vi funnit skulle kunnas bearbetas ytterligare. Vi kan se många vägar för detta. Det har också väckt frågor hos oss om stadierna i den kreativa processen som refererar till tidigare forskning. Där skulle man kunna tänka sig ett större arbete där man fokuserade på detta. Vår undersökning har på så sätt lett till nya frågeställningar.

Avslutningsvis kan vi säga att vi har fått uttömmande svar på vår frågeställning och att resultatet har validerat vårt syfte.

Litteraturförteckning

Edwards, B. (1982) *Teckna med högra hjärnhalvan*, Forum

Edwards, B. (1987) *Teckna med konstnären inom dig* Forum

Klein, G. (1990) *om kreativitet och flow* Brombergs bokförlag

Nilsson, S. (2001) *Liv och Lust* Örebro: Berlings

Hjort, M: (2002) *Om konstarter och matematik i lärandet* Carlsson Bokförlag

Utbildningsdepartementet (1994) *Lpf 94* Stockholm: Fritzes

www.metacrawler.com

www.regard.ac.uk

